

FANFÁRY Z VĚŽE, JAK HRÁVALY DŘÍV...

Po otavské navigaci směrem k Václavským skalám jde drobný stařík. Společensky oblečený, bez klobouku na hlavě. Ten má zavěšený na prostředním knoflíku saka na břicho. Spíš se šourá, než jde. Drobnými krůčky míří k cíli své každodenní procházky, jímž je vojenská plovárna, lépe řečeno restaurace na jejím břehu. Chodíval tam tak často, že mu tam postavili zvláštní altánek, zasklený proti nepohodě, jen pro něho. Na očích má tmavé brejličky, skrz ně, zdá se, nikoho nevidí. Alespoň na pozdravy, kterými ho častují kolemjdoucí, neodpovídá. Otakar Ševčík.

Otec mi vyprávěl, jaká to byla sláva, když si slavný houslový pedagog otevřel v Písku školu a z celého světa se sem sjížděli mladí talenti, ale i netalentovaní pracháči, kteří považovali Ševčíkovu školu za prestižní, něco jako Oxford. Tu dobu já jsem znal jen z vyprávění. Ševčík obýval v Písku řadový dům a trávil tu léta odpočinku a později odpočinku věčného na Trojickém hřbitově. Ševčíkovci přispěli ke zvýšení kulturní úrovně města, ale také ke společenské prestiži.

Město si vážilo své kulturní tradice a je hrdo na všechny, kteří na poli literatury, hudby či výtvarného umění něčím vynikli. Nebylo jich v historii ani dnes málo – Stroupežnický, Heyduk, Šrámek, Weiner, Čarek, muzikanti Jeremiáš, Gregora, ale také Srnka z generace mých rodičů či Chvála a Hála z generace mé. Zkrátka město kulturou a uměním prosycené.

Když jsem nastupoval na místo u orchestru FOK, měl jsem v kádrovém dotazníku mimo jiné sdělit, jakého jsem třídního původu. Nebyl jsem ani dělnického, ani rolnického původu, ale také ne vykořisťovatelského. Šel jsem se zeptat soudružky kádrovačky, co tam mám napsat, když je otec kantor. Prý „ostatní“. Tak jsem ostatního původu, no.

Dědeček z matčiny strany Bláha byl jedním z asi osmi dětí chudého chalupníka z Dubí Hory u Písku. Přesto vystudoval medicínu, usadil se v Písku a byl tu váženým městským lékařem. Vášnivý sokol, starosta jednoty, člen městské rady. Druhý dědeček, Daneš, byl také v městské radě, jeho předkové byli pro změnu řemeslníky. Za svého duchovního otce považoval strýce, peruckého děkana Františka Daneše, žáka a ctitele slavného Bolzana, tedy tak trochu heretika. Páter Daneš na Peruci a v okolí vykonal obrovský kus práce v oblasti vzdělání, školství a osvěty vůbec. Přítel Palackého, Svatopluka Čecha a osvícených kněží. Boleslav Jablonský složil na jeho počest dokonce báseň. Nesmírně byl pro svou lidumilnou činnost oblíben i u svých farníků. Na jeho pohřeb se prý sjelo 10 000 lidí (podle dobových novin). Na peruckém hřbitově mu postavili honosnou hrobku a dodnes stráží na faře zbytky jeho obrovské knihovny. Perucký děkan přispěl na studia mému dědovi, ten se stal právníkem a rovněž jako druhý děd se vrátil do Písku. Vzal si za ženu čáslavskou rodačku Ludmilu Želinovou. Když jsem byl u divadla v Pardubicích, patřila Čáslav mezi naše štace. V divadle ve foyeru na balkóně jsem objevil bustu, kterou čáslavští uctili „tatíčka“ Želinu za zásluhy o divadlo. Ten svět je malý.

Geny tatíčka Želiny se objevily v životě mého otce, který, ač povoláním profesor matematiky, tíhnul ke kumštu. Redigoval svého času regionální časopis *Otavan*, hrál divadlo a režíroval divadelní ochotníky. Taková zajímavost: Když jsem byl u E. F. Buriana, přinesla mi jednou Otylka Benišková ukázat dopis, v němž jí nabízí začínající filmový režisér Václav Krška spolupráci. Píše: „Možná že si na mne vzpomínáte. Hrál jsem za vašeho hostování v Písku v Hilbertově *Víně* v režii p. prof. Daneše...“

Václav Krška zasáhl i do mého života. Když mi bylo asi čtrnáct let, uvedl Krška v Písku Šrámkův *Stříbrný vítr*, jako hosty si pozval Rudolfa Hrušínského do role Rátkina, Zorku Janů jako Ančku a ještě Soběslava Sejka do role studenta Zacha. Já jsem vystupoval jako člen chóru, který byl vkomponován do děje a recitoval Šrámkovy verše. „Tvůj otec

mě uvedl do divadla, já zase na oplátku uvedu tebe,“ říkal mi Václav Krška.

Z matčiny strany jsem zdědil vášeň pro muziku. Ta hrála dobře na klavír, ale hlavně měla od pána boha nádherný mezzosoprán. Školila se u profesorky Pěničkové a pak u manželky J. B. Foerstra Berty Lautererové. Foerster si od ní sliboval hodně, lákal ji do Národního divadla. Ona však nakonec dala přednost životu rodinnému. Na muziku však nezanevřela, zpívala v Písku i okolí koncertně, pak po skončení kariéry byla sbormistryní Hlaholu, vedla spoustu pěvecko-tanečních souborů na školách a sbírala po kraji lidové písničky, které pak vycházely v různých sbornících. Osmdesátiny oslavila jako vedoucí souboru Písečan v Radiopaláci v Praze. Samozřejmě do Hlaholu jsme chodili všichni, u varhan v kostele jsme se také vystřídali: matka, sestra, já i bratr. Měli jsme výhodu v tom, že jsme všichni byli gramotní, zpívali jsme z listu. Když na to přišlo, rozdali jsme si doma hlasy nějakého sboru a mohli jsme zpívat.

Písek byl až do konce druhé světové války řekl bych městem usedlým, migrace obyvatel byla minimální, lidé seděli doma, jeden druhého znali a mysleli v dlouhých časových intervalech. To je výhodné pro udržování a vytváření tradic. Pokud jde o kumšt, Písek měl nepřetržitou hudební tradici. Udržovali ji především znamenití písečtí regenschori, mezi nimi byl Bohuslav Jeremiáš (otec dirigenta Otakara) či František Gregora. Gregorovy zhudebněné *Žalmy* údajně inspirovaly ke kompozici *Biblických písní* Antonína Dvořáka, který do Písku zajížděl za svým přítelem, soudním radou Rusem. „Mně říkají Mistr,“ řekl Dvořák Gregorovi, „ale Mistr jste vy. Za takovou hudbu by se nemusel stydět ani Beethoven!“ Moje babička zpívala s chrámovým sborem na koncertu, na kterém hrál Dvořák na klavír. Doprovázel svoji choť při zpěvu altového sóla ze *Stabat mater* a pak s houslistou Lachnerem a violoncellistou Wihanem hráli *Dumky*.

Jeremiáš založil v Písku vůbec první českou hudební školu. A řídil i písecký symfonický orchestr. Ten měl znamenitou úroveň především za Ševčíkova působení v Písku. Totiž ve smyčcové sekci hráli tehdejší

Ševčíkovi žáci a dechová sekce zase těžila ze členů vojenské posádkové hudby. (Písecký orchestr existuje dodnes, jeho dirigentem je Jiří Chvála, má opět vynikající úroveň.) Kromě toho tu byla řada lidových kapel. Za mého mládí koncertovaly v Písku v letní sezoně třikrát do týdne v parku kapely: vojenská, sokolská a Smyčcový orchestr K. Zoubka. O návštěvníky nebyla nouze. Leoše Janáčka za jedné z návštěv u jeho Múzy Kamily v Písku inspiroval promenádní koncert vojenské hudby k rámcovým větám jeho *Symfoniety*. Vojenská kapela totiž končivala promenádní koncerty takovou show. Čtyři trubači předstoupili před kapelu s parádními dlouhými trubkami ozdobenými fábory, na dané znamení je přiložili teatrálně k ústům a „Stürze hoch“ spustili skladbu zvlášť pro to vhodnou, třeba Zitův *Fanfárový pochod*. Korzující se zastavili a čubrněli. Leoš Janáček se taky zastavil a měl okamžitě inspiraci pro začáteční větu *Symfoniety*. Aspoň tak se to traduje.

Fanfárami vítali Písečtí jaro, z věže zněly písničky vstříc Prvním májům do jitřních par. O Vánocích pak do všech stran troubili koledy. Idyla.

Písku byli většinou věrní i letní hosté, mezi nimi byli vzácní vědci i umělci. Na Otavě u mlýna Smetiprach měl chatu filmový architekt Hesoun, jezdili sem na návštěvu známí filmoví herci. S tímto kouskem otavského údolí seznámil širokou veřejnost Václav Krška, který tu spolu s režisérem Čápem natočil *Ohnivě léto*. O jeden otavský jez výše proti proudu jezdíval malovat Václav Špála a okolí Písku a město samé si zamiloval Vincenc Beneš. Toho jsem znal dobře. Táta se s ním přátelil a dělal „dealera“ jeho obrazů pro Písek a okolí. Jako domů sem jezdil například skladatel Jiří Srnka či profesor Jan Mukařovský. K Srnkově sestře jsem chodil jeden čas na klavír, s jeho synovcem Jiřím Pilkou jsem se po létech sešel v televizi. Inu venkov – jedna rodina.

Z dosavadního vyprávění by mohl vzniknout dojem, že jsem svá gymnaziální léta prožil v zajetí umění. To by byl omyl. Tak jako ostatní jsem chodil na rande, cvičil v Sokole, sportoval jsem, lyžoval, plaval, hrál házenou, tenis, pěstoval lehkou atletiku. Rekreačně. Nu, jako mladší dorostenec jsem se dokonce dostal mezi deset nejlepších v republice ve sprintu. Ale jinak to bylo spíš průměrné. Toulal jsem se

po píseckých lesích, trempoval. S partou kluků ze Sokola jsme si dokonce postavili vlastníma rukama srub u Vojníkovského potoka. Dnes nechápu, jak jsme to všechno stihli.

Většinu volného času mi však zabrala muzika a divadlo. V roce 1941 jsme založili po vzoru Honzlova Divadélka pro 99 v Přísku Divadélko pro 100. Vůdčí osobností, to znamená také režisérem, byl Antonín Dvořák. O literární stránku věci se starali hlavně Ctirad John se svou nastávající ženou. (Radek John z televize Nova je jejich syn.) Nastudovali jsme nějaká literární pásma, největší úspěch ale měla lidová *Komedie o Františce*, kterou objevil E. F. Burian ve své *Lidové suitě*. Snad by bylo zajímavé uvést, že titulní roli Františky hrála Dadla Rychlíková, později Špidlová, ještě později matka bývalého pana premiéra. Já jsem ztělesnil jejího otce, krále „englického“.

Rád bych se zmínil ještě o dvou osobách, které mé začátky ovlivnily. Náš farář Zdeněk Somolík byl nejen zasvěceným a nedogmatickým vykladačem Písma, ale i vynikajícím muzikantem – klavíristou, violistou a sbormistrem. Byl i členem hymnologické komise Synodní rady. Sledoval od dětských let můj muzikantský vývoj a nenápadně, ale důsledně jej ovlivňoval.

Na gymnáziu – klasickém –, které nám otevřelo okno do antického světa filozofie i bájí, to byl profesor Josef Kotalík (spoluautor známé učebnice literatury), který nás vedl především k vnímání krásy a bohatosti jazyka a až v druhé řadě ke gramatické správnosti. A ovšem i k četbě klasiků a sledování toho, co se děje ve světě současné tvorby. Věděl dobře, o co se zajímám, a tak mi dal k maturitě otázky z dějin divadla.

Byl by omyl domnívat se, že válka nijak nepoznamenala život malého města.

I tam vtrhli hitlerovští vojáci, i tam byly oběti, občané židovského původu mizeli do neznáma, i tam se objevovaly černo-červené plakáty, oznamující tresty smrti pro odbojáře. Možná o to krutější, že každý každého znal. Leč milosrdný čas pomalu rány zacelil a dnes na ty černé dny vzpomínáme s nostalgií jako na jiné dávno zemřelé přátele.

Maturovat uprostřed války, v roce 1943, bylo překerní. Kam se vrhnout... aby člověk přežil v relativním bezpečí a nehonil ho pracák? Možností moc nebylo. Vysoké školy zavřené, úřednická místa obsazená, zbývala práce v továrnách, ohrožených nálety, v lese či na stavbách. Já jsem měl ještě jednu šťastnou šanci. Konzervatoř. Ta byla vedena jako střední škola. Jen jsem měl dilema: dramatické oddělení, nebo hudební? Pilně jsem hrál divadlo a kromě toho jsem studoval klavír, harmonii, kontrapunkt a instrumentaci u prof. Vladimíra Polívky, který do Písku dojížděl jednou za týden. A vášnivě rád jsem komponoval. Od svých 12 let. Na klavír jsem doprovázel na koncertech svou maminku. Jednou v roce 1940 jsem hrál v lázních ve Vráži před samými Janem a Rafaelem Kubelíkovými! Mladý mi po koncertě uznale poklepal na rameno (bylo mi 15!) a povídal: „Bude z tebe muzikant!“ No není. Jan Kubelík zemřel pár měsíců po tomhle setkání. Rozmlouval jsem rok předem o svém dilematu s Jiřím Frejkou, který tenkrát režíroval pro letní scénu na píseckém hradním nádvoří Renčova *Marnotratného syna*. Měl to být velkorysý podnik, za účasti profesionálních i amatérských píseckých herců. Hlavně tam hrála Marta Fričová, tu tehdy obletoval Joe Hartmann, cukrovarnický král a mecenáš filmových hvězd. Ten celou tu velkorysou akci financoval. Nakonec písecký pan starosta Šťastný s Frejkou vypochoval, když písecká zlatá mládež zdemolovala historický pavilon, který dostal Frejka k dispozici jako pracovnu. On sám u toho nebyl. Představení se proto tehdy konalo o prázdninách ve Smetanově síni dnešního Obecního domu v Praze, kterou Hartmann pro tento účel najal. V srpnu, horko bylo, podle toho vypadala návštěvnost. Ale abych se vrátil k sobě a Frejkovi: nevím proč, Frejku jsem v malé roličky tenkrát nějak zaujal. Věnoval mi hodiny času, předložil jsem mu mimo jiné své kompozice a on je prohlížel. Mállokdo ví, že Frejka byl výborný muzikant. Pak je ještě konzultoval se svým kamarádem Išou Krejčím a výsledkem bylo, že mi řekl: „Neváhejte, přihlaste se na kompozici, na dramatické oddělení se budou hlásit stovky lidí, každý, kdo se naučí říkat básničku Proto mně drahá tak milá má matička...“

(Mám od Frejky schovaný dopis, který končí slovy: „Mám na Písek velice málo dobrých vzpomínek. Musím říci, že ty nejlepší patří Vám.“ To potěší, ne?)

Přihlásil jsem se tedy na kompoziční oddělení, přijímací zkoušky jsem bez větší námahy zvládnul. Nejvíc mi dal zabrat Metod Doležil s intonací, protože vedle jeho učebny byl v Trojanově ulici varhanní sál, kde někdo zrovna cvičil, a já jsem měl dělat, že to neslyším, a intonovat zvětšenou kvartu k danému tónu. Klavír jsem absolvoval u prof. Knotkové; kde bych byl tušil, že mi bude dáno pracovat v televizi s jejím manželem, zvukařem Brétou – Bretšnajdrem. Myslím, že jsem ji trochu šokoval tím, že jsem nepřivezl z Písku vůbec žádné noty, jen na papírku jsem měl: Czerny: *Etudy* číslo to a to, Beethoven: *Sonáta G dur*, Janáček: *Zarostlý chodníček* a řadu drobných Smetanových skladeb. Všechno zpaměti. Já jsem se tenkrát učil nazpaměť lehce, zvládnout skladbu technicky, to už bylo horší. Ale dopadlo to dobře, sami kantoři měli zájem, aby české studenty ochránili před prací v německých fabrikách.

Měl jsem zkoušky za sebou a před sebou tři měsíce krásných prázdnin, které jsem trávil na březích Otavy převážně se svou „přítelkyní“, jak se teď říká. Byla to kamarádka z dětství, později se stala postupně mou ženou, matkou našich dětí a konečně babičkou našich vnoučat.